

РЕПАТРІАЦІЙНА ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКИХ КАРАЛЬНО-РЕПРЕСИВНИХ ОРГАНІВ НА ТЕРИТОРІЇ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ У 1944–1953 рр.

У статті на основі архівних документів, опублікованих матеріалів проаналізовано методи та засоби реалізації репатріаційної політики радянських карально-репресивних органів на території Волинської області упродовж 1944–1953 рр. Основна увага приділяється впливу діяльності репресивних органів на моральний стан репатрійованих волинян.

Ключові слова: радянські карально-репресивні органи, репатріація, Волинь.

У післявоєнний період у характеристиці етнонаціонального та соціального складу населення Волинської області радянська влада достатньо часто вживала термін – «спецконтингент». До цієї категорії відносили біженців, репатріантів, реемігрантів, колишніх оstarбайтерів, евакуйованих та інтернованих громадян тощо. З одного боку, повернення їх на Батьківщину зумовлювало поповнення робітничих ресурсів у державі, а з іншого – стимулювало появу незадоволених радянською владою, які поширювали чутки про краще життя за кордоном, а це сприймалося як антирадянська агітація [15, с. 130]. Тому обробка, виховання і навіть уніфікація цієї категорії людей було однією з важливих політичних проблем керівництва СРСР після закінчення Другої світової війни.

Отож репатріаційна політика радянської держави охоплювала:

- повний облік і повернення в СРСР усіх військовополонених і цивільних осіб, вивезених на примусові роботи до Німеччини та інших країн, а також посібників окупантів, що відступили разом із гітлерівцями;
- офіційну і агентурну перевірку репатріантів у перевірконо-фільтраційних таборах;
- перевірку і фільтрацію репатріантів за місцем їх постійного проживання;
- виявлення серед репатріантів агентів іноземних розвідок, зрадників Батьківщини, посібників німецьких окупантів;
- використання репатріантів як дешевої робочої сили на об'єктах народного господарства СРСР [7, с. 70].

Реалізація цих заходів була покладена на Управління уповноваженого РНК СРСР у справах репатріації, ГУКР «Смерш» НКО СРСР, органи НКВС–НКДБ СРСР (з березня 1946 р. – органи МВС – МДБ СРСР та на ряд інших господарських наркоматів (міністерств) і відомств [6, с. 300].

Першими відчула на собі безмежне свавілля радянської карально-репресивної системи особлива категорія населення – «фольксдойчі» (особи, які в період окупації прийняли німецьке підданство) та родини тих, хто співпрацював з окупаційною владою чи просто перебував на службі в німецьких установах, згодом переселенці з Польщі та реемігранти з Франції.

Проте основний свій потенціал радянська карально-репресивна система у Волинській області використала під час репатріації – повернення до УРСР колишніх полонених, в'язнів німецьких концтаборів (інтернованих) та людей, які насильно були вивезені на роботу до Німеччини (остарбайтерів), що розпочалося ще з кінця 1944 р. і дійшла апогею у 1945–1946 рр. За даними управління у справах репатріації РНК СРСР станом на 1 лютого 1946 р. в СРСР репатріювало 5 229 160 осіб, у тому числі 3 438 506 осіб цивільного населення і 1 790 654 військовополонених [18, с. 9]. З них після перевірко-фільтраційних таборів 2 427 906 осіб було направлено до постійного місця проживання, 608 095 – зараховано до робочих батальйонів Наркомату оборони [10, с. 8–9]. Волинська область стала своєрідною «санітарною зоною».

Для регулювання роботи територіальних органів держбезпеки з цією категорією населення керівництвом органів НКВС–НКДБ було видано низку відомчих нормативних актів, зокрема наказ НКВС–НКДБ СРСР від 16 червня 1945 р. «Про порядок перевірки і фільтрації за місцем постійного проживання повернених на Батьківщину репатрійованих радянських громадян», наказ НКВС–НКДБ СРСР і ГУКР «Смерш» НКО СРСР від 8 вересня 1945 р., наказ МВС–МДБ СРСР від 9 грудня 1946 р. «Про роботу органів МВС МДБ щодо репатрійованих радянських громадян», директиви НКВС–НКДБ СРСР від 26 жовтня, 3 листопада та 14 грудня 1945 р., циркуляри НКДБ СРСР від 6 липня, 6–9 жовтня 1945 р. й інші документи [12, с. 171].

Згідно з цими нормативними актами, «політично неблагонадійні особи» проходили перевірку в спеціальних фільтраційних пунктах, створених у прикордонних областях. Такі ж фільтраційні пункти існували й на Волині, зокрема у прикордонних населених пунктах або центрах залізничних шляхів: у містах Ковелі, Володимир-Волинському, Любомлі [16, арк. 81]. Так розпочалося активне виявлення і перевірка репатріантів, які прибували на територію самостійно або у складі робочих батальйонів Наркомату оборони. До 1 листопада 1950 р., за обліковими даними УМДБ, на територію Волинської області прибуло 18 560 репатріантів, із них з американської зони – 4 684 особи, з англійської – 1 573 особи, з французької – 494 особи, з інших – 10 809 осіб [8, арк. 9].

Інколи фільтрація репатріантів, які прибували до місць постійного проживання, покладалася на органи НКВС–НКДБ. Останні зобов'язувалися через сільські ради та відділи (відділення) міліції організувати їх облік у селах, містах і районних центрах. У 1945 р. в усіх містах і районах області були створені фільтраційні комісії для реєстрації і перевірки репатріантів. Членами комісій були проведені інструктажі голів сільських рад, начальників відділень міліції, паспортних столів, дільничних уповноважених щодо порядку виявлення прибулих репатріантів та їх обліку [17, арк. 47–49].

Крім того, перед перевіркою-фільтраційними комісіями, створеними в кожному районі й укомплектованими співробітниками органів НКВС–НКДБ та ВКР «Смерш», були поставлені завдання виявити серед репатріантів:

- співробітників німецьких розвідувальних, контррозвідувальних, поліцейських і каральних органів;
- агентів, які навчалися в розвідувальних, диверсійних, контррозвідувальних, поліцейських школах і які виконують завдання німецьких спецслужб у радянському тилу;
- агентів, завербованих для проведення роботи серед радянських громадян, які перебували в німецьких таборях;
- агентів, завербованих німцями для ведення розвідувальної роботи проти СРСР у післявоєнний період;
- агентів, завербованих іншими іноземними розвідками для підривної роботи проти СРСР, зокрема серед репатріантів, переданих СРСР союзниками;
- зрадників Батьківщини, посібників нацистських окупантів;
- членів озброєних формувань, створених німцями з числа радянських громадян (власівців, національних легіонерів та ін.);
- членів білоемігрантських і націоналістичних організацій (у тому числі й членів ОУН) [18, с. 10].

Надалі у циркулярі НКДБ СРСР від 9 жовтня 1945 р. вимагалось забезпечити агентурну розробку всіх осіб, що повернулися на Батьківщину після перебування на територіях Німеччини, Румунії, Фінляндії, Англії, Франції, Швеції та інших країн. Оскільки існувала вірогідність наявності серед репатріантів зрадників, у директиві НКВС–НКДБ СРСР від 3 листопада 1945р. «Про посилення роботи щодо своєчасного виявлення зрадників Батьківщини, зрадників і активних посібників німецько-фашистських окупантів серед репатріантів» указувалося на необхідність ізоляції репатріантів «при виникненні спроб самочинної розправи з ними з боку місцевого населення» [14, с. 5]. Осіб, які ухилялись від реєстрації і прибули з-за кордону самостійно, минаючи збірно-пересильні пункти, вимагалось піддавати детальній перевірці.

Для перевірки новоприбулих оперативники використовували облікові дані Першого спецвідділу НКВС та розшукові списки ВКР «Смерш» або Другого управління НКДБ (МДБ) в області. При цьому основна увага зверталася на осіб, які були звільнені англійськими, американськими і французькими військами, допитувалися нацистськими поліцейськими органами та СД, мали схожі риси з розшукуваними агентами німецької розвідки, підозрювались у державній зраді, були до війни членами ВКП(б) і навіть якщо мали вищу освіту [15, с. 132].

На думку органів МДБ, усі вони підлягали подальшій перевірці й агентурній розробці. Тому, для вирішення цього завдання, у 1946 р. в структурі МДБ і було створене 4-те відділення Другого (контррозвідального) відділу. Саме на його співробітників покладалася обов'язок виявлення серед репатріантів агентури іноземних розвідок [13, с. 12]. Так, 20 квітня 1946 р. Головнянським районним відділом МДБ було заарештовано Івана Федоровича Костюка, 1916 року народження, який після репатріації з Німеччини мешкав у селі Куснища Головнянського (тепер Любомльського) району. Його звинувачували у публічному виголошуванні свого прагнення повернутися за кордон та антирадянській агітації. Після подальшої його ретельної «обробки» оперативниками 2-го відділу УМДБ Волинської області з'ясувалося, що в 1939 р. під час німецько-польської війни Костюк добровільно здався в полон німцям і переїхав у Німеччину, а в червні 1945 р. «оманним шляхом отримав у радянському пересильному пункті документи і прибув на територію СРСР із розвідницькою метою на користь Німеччини як репатрійований» [2, арк. 24]. Зрештою, 4 липня 1947 р. ВТ військ МВС Волинської області Івана Федоровича Костюка було засуджено за ст. 54-2 КК УРСР на 10 років виправно-трудових таборів з конфіскацією майна [2, арк. 23].

Слід зауважити, що діяльність органів держбезпеки серед репатріантів у 1945–1946 рр. була дуже суперечливим явищем. Водночас, незважаючи на жорсткі вказівки керівництва МДБ СРСР про виявлення агентури імперіалістичних розвідок, знайти англійських, американських і французьких шпигунів серед цієї категорії населення не вдалося. Постійні виклики репатріантів на допити і бесіди, провокації агентів-інформаторів МДБ знесилювали та ускладнювали морально-психологічний клімат у їхньому середовищі. Тому для покращення показників роботи у цьому напрямку, було вирішено посилити агентурну перевірку репатрійованих не на місцях, а в перевірконо-фільтраційних комісіях. Цей напрям роботи, переважно, був покладений на контррозвідку «Смерш» [9, с. 162].

Так, 26 березня 1945 р. під час проведення облави співробітники «Смершу» Львівського військового округу заарештували Григорія Вікторовича Кушнірука, жителя села Німецьке (тепер с. Кам'янка) Луцького ра-

йону. В процесі слідства з'ясувалося, що Кушнірук під час окупації, у квітні 1944 р., був добровільно мобілізований на будівництво оборонних споруд, а потім завербований у німецьку диверсійну школу, де півтора місяця навчався диверсійній справі і готувався для перекиду на територію СРСР. Під час навчання Григорій Вікторович був перевербований радянськими спецслужбами, і в листопаді 1944 р. отримав завдання – після репатріації в СРСР з'явитися в органи «Смерш» та надати всі відомості про диверсійну школу [4, арк. 50–53]. Проте з поверненням на Батьківщину Кушнірук зрозумів, що, потрапивши в лабеті органів держбезпеки, не зможе вирватися живим. Тому Григорій Вікторович перейшов до лав УПА і, як повстанець, був затриманий під час облави. 8 жовтня 1945 р. він був засуджений Особливою нарадою на вісім років виправно-трудова робіт [4, арк. 65].

Особливу увагу під час фільтрації приділяли репатріантам, які були насильно вивезені німецькими загарбниками (остарбайтери) та військовополоненими із територій України, Білорусії та прибалтійських республік. Кожен репатріант із цієї категорії був всесторонньо опитаний членами перевірочних комісій. Як правило, його фільтраційна справа включала типовий набір із 10–12 документів. Насамперед, це – «реєстраційні листи» на людей, вивезених до Німеччини, які повернулися у 1945 р. на Батьківщину через спеціальні санітарно-перевалочні пункти, розміщені у прикордонних із СРСР районах. Ці листи склалися на кожного, хто пройшов фільтрацію [14, с. 5].

Голови та члени реєстраційних комісій (співробітники НКВС) – допитували репатрійованих за 14 пунктами. Задавали запитання такого змісту: чому опинився на території іншої держави; чи був заарештований; чи піддавався допитам, затриманню, штрафам з боку німецької влади (коли, де, за що); чи утримувався у спецтаборах ворога та що там робив (вказати найменування табору та адресу); чи відбував службу у німецькій армії, поліції, госпітальях, будівельних батальйонах; чи служив у німецьких установах, підприємствах, організаціях (у яких, ким) тощо [7, с. 71].

Зі слів допитуваного оперативні співробітники перевірконо-фільтраційної комісії заповнювали досить чималу анкету. Крім звичайних біографічних даних, у документах фіксували відомості про трудову діяльність до початку війни та відбуття за кордон, про участь у воєнних подіях. Особлива увага приділялася тому, коли і за яких обставин потрапив на територію воюючих із СРСР країн або в окуповану Німеччиною країну. При цьому укладачі анкети пропонували членам комісії докладно з'ясувати, чи потрапив теперішній репатріант за кордон як військовополонений, був насильно вивезений (остарбайтер), чи виїхав добровільно. Не були випадковими запитання про

судимість радянською владою (ким, коли, за що та міра покарання). До того ж кожен репатріант повинен був вказати певну кількість людей, які б могли підтвердити викладене в анкеті; дані про близьких родичів; а також точну адресу, куди має намір їхати проживати, та перерахувати наявні в нього документи [11, с. 61].

Усі матеріали про репатріантів, з висновками перевірконо-фільтраційних комісій, відмітками про результати перевірок за обліками райвідділів НКДБ і НКВС, спрямовували в обласну перевірконо-фільтраційну комісію для вирішення їх подальшої долі. Там члени цієї комісії при співробітниках місцевого НКВС складали висновки до фільтраційної справи, де вказували, або «проведеною перевіркою компрометуючих матеріалів не добуто», або за їх наявності – зазначалася суть і заповнювалася «постанова» на зворотному боці документа, де передбачалося три варіанти розвитку подій:

«1) вважали громадянина перевіреним, фільтраційну справу здавали до архіву УНКВС для зберігання та доручали взяти репатріанта на оперативний облік у місцевому відділенні НКВС;

2) передавали справу у спецвідділ НКВС для продовження поглибленого розслідування;

3) на випадок арешту репатрійованого, його конвоювали до фільтраційного табору, де справу передавали слідчим органам» [11, с. 66–67].

У 1945 р. такої перевірки у Володимир-Волинському фільтраційному таборі не пройшли Ірина Петрівна Манікова та Олена Миколаївна Артемонова. Ірина Манікова в 1942 р. була вивезена як оstarбайтер з м. Полтави до м. Людвігсгафен (Німеччина) для роботи на фабриці. Під час перебування в таборі її заарештували гестапівці. Задля власного спасіння Манікова змушена була дати підписку про співпрацю – доносити на тих, хто мав намір втекти з неволі. Як пізніше стало відомо зі свідчень очевидців, вона жодних відомостей гестапо так і не надала. Проте про цю співпрацю дізналися оперативники зі слідчого відділу фільтраційної комісії, тож 25 вересня 1945 р. її було заарештовано та засуджено на 10 років виправно-трудова робіт із позбавленням прав на п'ять років і конфіскацією майна [1, арк. 43].

Такий самий вирок – 10 років виправно-трудова таборів – чекав і на Олену Миколаївну Артемонову із с. Шапорово Ржевського району Калінінської області (Росія), в'язня концтабору у м. Лейпциг, яка теж не пройшла фільтраційної перевірки у м. Володимир-Волинському. Її було заарештовано 23 серпня 1945 р. і відправлено відбувати покарання до Пісчанлагу [3, арк. 74].

Слід зазначити, що переважна більшість репатріантів, які пройшли перевірку у фільтраційних пунктах і «становили потенційну небезпеку

встановленому радянському ладу», направлялися на роботи здебільшого на об'єкти вугільної промисловості у східні області УРСР та СРСР. Для того щоб отримати дозвіл на виїзд в інші місця чи регіони СРСР, репатріанти змушені були вдруге проходити перевірку в обласному приймально-розподільчому пункті. На Волині він був створений у м. Луцьку. Проте навіть у тих випадках, коли репатріанти щасливо поверталися до мирного життя, вони не позбувалися тавра «неблагонадійних», оскільки в їхніх анкетах й особових листках обліку кадрів про перебування в полоні чи на окупованій території було зазначено у спеціальній графі [6, с. 19]. Саме перебування на такому обліку було підставою для заборони виїзду репатрійованих громадян за кордон, влаштування на роботу у деякі установи, на підприємства, допуску до секретних відомостей тощо.

Загалом, за даними управління МДБ у Волинській області, станом на листопад 1950 р. серед прибулих репатріантів у процесі фільтрації було виявлено 1 106 державних злочинців, із них: агентів американської розвідки – п'ять осіб, агентів англійської розвідки – три особи, агентів французької розвідки – одну особу, агентів інших контррозвідувальних органів – 314 осіб, членів Організації українських націоналістів – 155 осіб, членів антирадянських емігрантських організацій – дев'ять осіб та 619 інших «ворогів радянського ладу» [8, арк. 11].

Найбільша кількість репатріантів була розселена в промислових районах Східної України, зокрема у Сталінській (Донецькій), Ворошиловградській (Луганській) та Дніпропетровській областях розселили 73,6 % усіх прибулих в Україну, а в Західну Україну було відправлено 20,2 % реемігрантів [12, с. 131].

Таке співвідношення пов'язане з тим, що радянський уряд побоювався розселяти у «зараженому націоналізмом» краї прибулих із Заходу. Серед прибулих поширювалася неправдива інформація з метою залякування та уникнення контактів з членами націоналістичного підпілля. Більше того, для проведення «виховних заходів» та «роз'яснення комуністичної ідеології» до Ковеля відряджалася 30 організаторів-агітаторів на чолі з уповноваженим РМ УРСР та ЦК КП(б)У В. А. Співаком. Крім того, на адресу Волинського відділу в середині вересня надійшли централізовано виготовлені плакати та транспаранти для оформлення пунктів прийому репатріантів із гаслами: «Братерський привіт радянським громадянам, які повертаються на свою Батьківщину», «Хай живе Радянська Україна – невід'ємна частина Радянського Союзу» та інші. Також були визначені теми доповідей та бесід із ними. Вони не відрізнялися своєю різноманітністю: «Чому Радянський Союз переміг у Великій Вітчизняній війні», «Перевага радянського устрою

над устроєм капіталістичним», «Вождь радянського народу тов. Сталін» тощо [15, с. 131].

Траплялись випадки, коли частина репатріантів під час транспортування до промислових зон та після прибуття на місця спецпоселення вчиняла спроби втечі. Зазвичай це було викликано не підготовленими для них місцевою адміністрацією місцями проживання та важкими умовами праці. Однак радянська влада та її репресивні органи пильно стежили і карали таких дезертирів. Так, згідно з Указом ПВР СРСР від 26 листопада 1948 р. за втечу із спецпоселення засуджували на 20 років каторжних робіт, а винних у покриванні втікачів – до п'яти років позбавлення волі. Станом на 1 листопада 1950 р. управлінням МДБ у Волинській області розшукувалися 30 втікачів-репатріантів зі спецпоселень, які переховувались від оперативників [8, арк. 12].

Окрім забезпечення матеріального облаштування, карально-репресивні органи намагалися контролювати подальше життя репатріантів. Через мережу інформаторів органам НКДБ було відомо, з ким вони товаришують, де відпочивають, про що розмовляють, чи підтримують зв'язки через листування з родичами за кордоном та іноземними посольствами. За даними УМДБ у Волинській області в 1951 р. серед репатріюваних і реемігрованих громадян, що вели листування з родичами та знайомими, які проживали за кордоном, становило 1 206 осіб [8, арк. 10].

Отже, потрапивши на територію Волинської області, українські репатріанти, через численні фільтрації та перевірки, відчули на собі усі жахи радянської карально-репресивної системи. Вони зазнали не лише жорстокого фізичного гніту, а й морального. Репресивні органи застосовували спеціальні механізми репатріаційної політики (методи фільтрації та перевірок). На території Волині, у створених прикордонних перевірконо-фільтраційних пунктах, репатріанти змушені були проходити принизливу процедуру перевірок. Слідчі органи НКВС, НКДБ та ВКР «Смерш», використовуючи вже випробувані технології дізнання – шантаж, побиття, насилля, намагалися позбутися новоприбулих громадян, у яких вони вбачали неблагонадійний елемент. Таким чином радянська влада намагалася деморалізувати населення краю, залякати і знищити монолітність його етнонаціональної структури, що б підірвало поширення національних ідей і позбавило представників українського національно-визвольного руху матеріальної та моральної підтримки.

Список використаних джерел:

1. Архів управління Служби безпеки України у Волинській області (далі: Архів УСБ України у Волинській обл.). – Ф. П. Фонд припинених. – Спр. 6282. Архівно-кримінальна справа Манікової Ірини Петрівни. – 43 арк.

2. Архів УСБУ у Волин. обл. – Ф. П. Фонд припинених. – Спр. 8079. Архівно-кримінальна справа Костюка Івана Федоровича. – 98 арк.
3. Архів УСБУ у Волин. обл. – Ф. П. Фонд припинених. – Спр. 8272. Архівно-кримінальна справа Артемоної Олени Миколаївни. – 74 арк.
4. Архів УСБУ у Волин. обл. – Ф. П. Фонд припинених. – Спр. 8519. Архівно-кримінальна справа Кушнірука Григорія Вікторовича. – 65 арк.
5. Баран В. К. Історія України 1945–1953 рр. / Баран В. К. – Львів : Ін-т українознав. ім. І. Крип'якевича НАН України, 2005. – 184 с.
6. Божко О. Особливі відділи в системі органів державної безпеки (1918–1946 рр.) / О. Божко // З архівів ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ. – 2001. – № 2 (17). – С. 281–315.
7. Вольхин А. И. Деятельность органов госбезопасности Среднего Урала среди репатриантов в 1945–1946 годах / А. И. Вольхин // Исторические чтения на Лубянке. 2001 год. Отечественные спецслужбы в послевоенные годы. 1945–1953 гг. – 2002. – Вып. 5. – С. 70–75.
8. Галузевий державний архів Служби безпеки України. – Ф. 13. Фонд друкованих видань. – Спр. 453. Огляд політико-економічного стану Волинської області Української РСР. – 28 арк.
9. Земсков В. К вопросу о репатриации советских граждан 1944–1951 годы / В. Земсков // История СССР. – 1990. – № 4. – С. 151–165.
10. Земсков В. Н. Рождение «второй эмиграции» (1944–1952) / В. Земсков // Социологические исследования. – 1993. – № 4. – С. 3–24.
11. Ковальський М. Полиновий присмак чужини. Документи про долю мешканців Дніпропетровщини, депортованих гітлерівцями на примусові роботи в Німеччину / М. Ковальський, В. Ченцов // З архівів ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ. – 1995. – № 1/2. – С. 60–68.
12. Куницький М. Примусова репатріація радянських громадян до СРСР після другої світової війни (український вектор) / Михайло Куницький. – Луцьк : ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2007. – 248 с.
13. Лазарев В. И. Деятельность органов государственной безопасности СССР в послевоенный период 1945–1954 гг. / В. И. Лазарев // Исторические чтения на Лубянке 2001 год. Отечественные спецслужбы в послевоенные годы 1945–1953 гг. – Москва; Великий Новгород 2002. – С. 5–13.
14. Старожук С. Заручники Другої світової війни / С. Старожук // Історія України. – 2002. – № 35. – С. 5–12.
15. Стрільчук Л. Примусова репатріація радянських громадян та створення таборів для переміщення осіб у перші повоєнні роки / Людмила Стрільчук // Збірник навчально-методичних матеріалів і наукових статей історичного факультету. – Луцьк, 1998. – Вип. 3. – С. 129–134.
16. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі: ЦДАВОВ України. – Ф. Р-2. Рада міністрів Української РСР. – Оп. 7. – Спр. 5785. Листування з Радою міністрів, міністерствами і центральними організаціями Союзу РСР з питань репатріації. 1946 р. – 97 арк.
17. ЦДАВОВ України. – Ф. Р-2. Рада міністрів Української РСР. – Оп. 7. – Спр. 5832. Матеріали про роботу збірно-пересильних пунктів у справах репатріації в областях Української РСР. 1947 р. – 56 арк.

18. Шевяков А. А. «Тайны» послевоенной репатриации / А. А. Шевяков // Социологические исследования. – 1993. – № 5. – С. 3–11.

Суцук О. П. Репатриационная политика советских карательно-репрессивных органов на территории Волынской области в 1944–1953 гг.

В статье на основании архивных документов, опубликованных материалов проанализированы методы и средства реализации репатриационной политики советских карательно-репрессивных органов на территории Волынской области на протяжении 1944–1953 гг. Основное внимание уделяется влиянию деятельности репрессивных органов на моральное состояние репатриированных жителей Волыни.

Ключевые слова: советские карательно-репрессивные органы, репатриация, Волынь.

Sushchuk O. P. Repatriation Policy of the Soviet Penal and Repressive Authorities in the Volyn Region During the 1944–1953

In the article on the basis of the archived documents, published materials methods and facilities of realization of repatriation politics of soviet penal-repressive authorities are analysed on the territory of the Volyn area during 1944–1953. Main attention is focused on the influence of activity of repressive organs on morale welfare of repatriated inhabitants of Volyn.

Keywords: soviet penal-repressive authorities, repatriation, Volyn.